

Verbetering van het taal- en rekenonderwijs in een doorgaande leerlijn po, vo en mbo is de achterliggende gedachte van de wet op de referentieniveaus. Dit verplicht scholen referentieniveaus als uitgangspunt te nemen voor beleid. In Volendam pakt schoolbestuur SKOV deze ontwikkelingen groot aan: het streeft naar een doorlopende leerlijn taal van 4-18 jaar, op basis van deze richtlijnen. Samen met CPS is in 2009 een leesverbetertraject voor tien basisscholen en een taalbeleidstraject voor het Don Bosco College gestart. Dit moet de overgang tussen basis- en middelbare school verbeteren. Doel is SKOV in de Nederlandse onderwijs top tien. Bestuur, schoolleiders en leerkrachten zijn trots op wat ze nu al hebben bereikt. De inhoudelijke basis ligt er: straks kan er geogost worden. In deze special alles over de Volendamse ketenbenadering: (onder meer) de cijfers van kwaliteitscommissaris Jan Tol, de dilemma's van schooldirecteur Carla Steijn en het portfolio van Marjan Mol.

Volendam in de top 10

Didaktief
SPECIAL

Bewijs het maar!

Het onderwijs op kbs De Springplank is flink opgeschud. Leerkrachten herzagen hun routines en bedachten met hulp van externen nieuwe manieren om hun leerlingen vooruit te helpen. Enerverend maar succesvol. [Pagina 3](#)

'Lezen hoort er echt bij'

'Op school zeggen we geen bessie maar oma', verschijnt er tussen alle roosterwijzigingen door op de lichtkrant van het Don Bosco College in Volendam. Met schoolbreed taalbeleid probeert men er de taalvaardigheid te verbeteren. Een gesprek over zin en onzin van leesstrategieën, het overtuigen van collega's en de eigenaardigheden van Volendamers. 'Ik denk wel eens, het zijn net allochtonen'. [Pagina 6](#)

Aaierenkoeken versus eierkoeken

Een kleuter die van huis uit een andere taal spreekt, of die thuistaal nu Turks of Volendam is, heeft een kleinere woordenschat in het Nederlands. En dat heeft consequenties voor begrijpend lezen, lees: voor de hele schoolcarrière. Daarom heeft de Volendamse Sint Nicolaasschool van woordenschat een speerpunt gemaakt. [Pagina 14](#)

Van Gaal als rolmodel

Een relatief klein schoolbestuur uit de provincie Noord-Holland, met tien basisscholen en een middelbare school, wil de eredivisie halen. Een verhaal vol ambitie en realiteitszin, maar vooral idealisme.

Tekst Monique Marreveld

‘Louis van Gaal was mijn buurjongen.’ Rector Gerard Dekkers van het Don Bosco College (DBC) zegt het met een kwajongensachtige lach. Hij vormt samen met Jan Tol, woordvoerder van de overkoepelende Stichting Katholiek Onderwijs Volendam, Cor Tol, docent op het DBC en initiatiefnemer van het Volendams onderwijsverbeteringsproject, en Jan (Dollie) Tol van de kwaliteitscommissie van de SKOV (zie artikel pagina 10) een gideonsbende. Hun drive is vergelijkbaar met die van Dekkers buurjongen van weleer, de trainer die provincieclub AZ op de Europese voetbalkaart zette: Volendam binnen vijf jaar in de Nederlandse onderwijs top tien.

De afgelopen veertig jaar heeft hij veel zien veranderen, zegt Dekkers. Nog steeds spreekt 98 procent van de Volendammers dialect thuis, maar het dialect verarmt door invloeden van buitenaf en het komt meer de school in. ‘In de jaren zeventig kwam veel personeel op de Volendamse scholen van buiten het dorp. Het dialect bleef achter op de drempel van de school.’ Maar strikt beleid verwaterde en er kwamen steeds meer Volendamse leerkrachten. Nu moet men opletten dat het dialect de drempel van de klas niet overkomt.

‘Op school is Algemeen Beschaafd Nederlands de enig geldende taal in het leerproces. We controleren dat bij klasbezoeken en het is een vast item in de gesprekkencyclus met docenten. Maar ik merk dat het van belang blijft om mensen ervan te overtuigen dat Nederlands de voertaal is. Dat wereldbeeld wil ik ook uitdragen, dat er meer is dan Volendam: Nederland, Europa en de wereld. We hebben elkaar al-

lemaal nodig en dat beeld moeten we overdragen aan onze leerlingen.'

SPIJKERHARD

Jan Tol, stafmedewerker van de SKOV, zat naar eigen zeggen zelf op de verkeerde lagere school. Er werden weinig eisen gesteld en de verwachtingen waren laag. Een Volendammer ging werken. Het werd de mulo, werken en diploma's halen in de avonduren. Dat lange traject wil hij de Volendamse jeugd besparen. 'Jongeren moeten zo hoog mogelijk opgeleid worden en daarom snel kunnen schakelen tussen Volendams en ABN.' En dat begint in het basisonderwijs, met goede leerkrachten. 'Een kind krijgt maar één keer een kans in een groep. Als je die verknoeit als leraar, heb je wat uit te leggen! Maar als bestuur moet je de zwakke momenten beperken en hulp inroepen zodat je kunt corrigeren. Als leerkrachten niet goed functioneren, moet je hulp bieden en optreden. Een slecht schooljaar mag een kind niet opbreken.'

De SKOV heeft speerpunten benoemd

Jan Tol

Gerard Dekkers

om zijn ambities te verwezenlijken: het verbeteren van het leesonderwijs in de basisscholen (technisch en begrijpend lezen, woordenschat), een betere aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs en adequaat taalbeleid op het DBC. CPS en schoolbegeleidingsdienst SBZW zijn ingeschakeld om scholen te begeleiden. En het lijkt te werken. De resultaten van technisch en begrijpend lezen op de Volendamse

basisscholen zijn in een relatief korte periode enorm gestegen (zie tabel pagina 4). Momenteel wordt er nog ondergepresteerd in drie van de honderd groepen in het basisonderwijs, zegt Tol: 'Ik weet precies wie dat zijn, ja, en we werken er hard aan.' Een ding maakt hij duidelijk: de schooldirecteur is verantwoordelijk. Zijn reputatie snelt hem vooruit: hij geldt als spijkerhard in het Volendamse. Maar dat laat hem >>

Bewijs het maar!

Het onderwijs op kbs De Springplank is flink opgeschud. Leerkrachten herzagen hun routines en bedachten met hulp van het CPS nieuwe manieren om hun leerlingen vooruit te helpen. Enerverend maar succesvol.

Lucia van der Velden is adjunct-directeur van kbs De Springplank. Samen met haar *sparring partner*, taalcoördinator Loes van der Wielen, heeft zij zich sterk gemaakt voor het verbeteren van de onderwijsresultaten van 'hun' school.

De start was spannend. Drie maanden na haar komst op De Springplank in 2007 verstuurde het bestuur van SKOV een 'bombrief' aan alle scholen: onderwijsprestaties waarvan de individuele scholen zelf wel op de hoogte waren, werden via de e-mail

aan allen doorgestuurd. De onderlinge verschillen bleken groot en De Springplank kwam er niet best uit. Van der Velden: 'Voordien was het geen gewoonte dat scholen inzage hadden in elkaars prestaties. Nu lag alles op straat. En dat binnen zo'n dorp! De boodschap was bovendien dat er binnen zeer korte tijd verbeterplannen op tafel moesten liggen.' Daadkrachtig was het wel, maar het riep natuurlijk weerstand op. Loes van der Wielen: 'Al met al zijn we door een diep dal gegaan. Je moet

jezelf opnieuw uitvinden en weer omhoog. Dat lukt goed, we zijn in ontwikkeling. Bestuur en kwaliteitscommissie hebben ook toegegeven dat de communicatie in het begin is misgegaan.'

GROEPSPLANNEN

Van der Velden kreeg van haar eigen directeur Nico Hoogland alle ruimte om zich met Van der Wielen verder te scholen en aan de slag te gaan om de resultaten van de school te verbeteren. Het bestuur huurde bovendien in 2008 CPS en de schoolbegeleidingsdienst in om alle teams van SKOV te scholen en directies te begeleiden bij het bevorderen van woordenschat en het verbeteren van de opbrengsten op technisch en begrijpend lezen.

Van der Wielen: 'De kunst is: hoe >>

Resultaten Leesverbetertraject Volendam

ABC-scores school 1 *	jan-febr 2009	jan-febr 2011
Begrijpend lezen	Groep 6: 52 % Groep 8: 78 %	Groep 6: 70 % Groep 8: 84%
Woordenschat	Groep 5: 89 %	Groep 5: 95%
ABC-scores school 2	jan-febr 2009	jan-febr 2011
Begrijpend lezen	Groep 8: 75% Groep 4: 79%	Groep 8: 94% Groep 4: 99%
Woordenschat	Groep 5: 72%	Groep 5: 96%
ABC-scores school 3	jan-febr 2009	jan-febr 2011
Begrijpend lezen	Groep 7: 70% Groep 8: 68%	Groep 7: 80% Groep 8: 80%
Woordenschat	Groep 5: 72%	Groep 5: 92 %

**De SKOV heeft de ambitie om boven het landelijk gemiddelde te scoren wat betreft woordenschat en begrijpend lezen. Volgens de landelijke normen scoort meer dan 75 procent A-B-C op de CITO woordenschattoets en meer dan 75 procent A-B-C op de CITO begrijpend lezen.*

>> koud. 'Ons doel is altijd een zo optimaal mogelijk resultaat na te streven en dat meten we af aan taal en rekenen, maar ook aan andere vakken. Op basis van Cito-gegevens, het leerlingvolgysteem, data van het CPS, schoolbegeleidingsdienst (SBZW) en de inspectie.' De kosten van het hele project zijn aanzienlijk, vier à vijf ton; de machtsmiddelen waarover Jan Tol beschikt om het te doen slagen, zijn beperkt.

KETENBENADERING

Het traject in Volendam is een uitstekend voorbeeld van een ketenaanpak. Elke schakel binnen de keten - bestuur, directeuren en leraren - heeft een eigen verantwoordelijkheid binnen het taaltraject en als iedereen die verantwoordelijkheid oppakt, dan worden resultaten geboekt. Scholen faciliteren om zich te verbeteren met begeleiding van externen zoals in dit geval het CPS. En *naming* en *shaming* als ze daar in falen. Daar komt Tols aanpak eigenlijk op neer: 'De kwaliteitscommissie analyseert schoolopbrengsten van al onze tien basis-

scholen en van het DBC en maakt die openbaar. Daar gaat automatisch een impuls van uit. Directeuren kunnen niet met de armen over elkaar blijven zitten. Zij zijn uiteindelijk verantwoordelijk.' Het bestuur spreekt ze regelmatig. 'Als er niets verbetert, start de SBZW een onderzoek. Daar kan uitkomen dat iemand weg moet. Dat zij dan maar zo.' Scholen, zegt ook het CPS, zijn zwaar

afhankelijk zijn van schoolleiders: de scholen met de beste resultaten hebben de sterkste schoolleiders. Zij geven zowel pressure (benoemen resultaten en sturen hierop) als support (ondersteunen en coachen het schoolteam bij de gewenste veranderingen).

Op het Don Bosco College is het de taak van conrector Jaap Braakman om de doelen van het SKOV te vertalen

>> krijg je de knop om bij het team? Hoe krijg je mensen die iets al jaren op een bepaalde manier doen, zover dat ze gaan doen wat overheid, bestuur en school willen? Hoe vertaal je die eisen naar je eigen schoolklimaat? Met name tegen het vele toetsen dat we introduceerden, bleek grote weerstand. Zeker in de kleuterbouw. Inmiddels is het toetsen normaal geworden, maar de vraag wat je er mee doet, is nog steeds actueel.' Leerkrachten hebben soms tijd nodig om hun manier van werken aan te passen op

juni in alle klassen worden afgenomen (en de kennis van het kind die ze hebben) delen leerkrachten de kinderen in de klas in groepen in: een basisgroep die instructiegevoelig is, een zwakke groep die verlengde instructie nodig heeft en de sterke leerlingen die meer zelfstandig mogen werken en verrijkingsstof krijgen. In de groepsplannen beschrijven ze de aanpak voor de verschillende niveaugroepen die zij in overleg met de taal- en rekencoördinator hebben gekozen.

Met de groepsplanning focussen leerkrachten meer op ontwikkelingsperspectieven voor alle leerlingen en denken ze meer na over hoe ze een les indelen en wat ze er mee willen bereiken. Zo praatten we voorheen niet over onderwijs.'

EMOTIE

In de groepen 3-8 was de introductie van de nieuwe manier van werken het makkelijkst.

Van der Wielen: 'Daar was men gewend met cijfers te werken, leerkrachten in de onderbouw werkten vaak meer op gevoel, minder op basis van meetbare gegevens. Onze onderbouwleerkrachten zeiden: "We zijn de hele dag met taal bezig!" Maar wij hebben geleerd door te vragen: "Wat doen jullie precies en doen jullie dat goed? En vraag je hulp, als het niet lukt?" In het begin moesten ze daar aan wennen. Ze staan immers al zo'n twintig jaar voor de klas en zijn ervaren leerkrachten. Maar onze filosofie

Met groepsplannen wordt differentiëren makkelijker

basis van de toetsresultaten. De Springplank werkt tegenwoordig op advies van het CPS met groepsplannen voor technisch lezen, begrijpend lezen, spelling en rekenen. Op basis van toetsen die in januari en in

Van der Wielen: Het geeft extra administratie, maar het stimuleert leerkrachten om bewust te differentiëren. Vroeger lag het accent in de klas vooral op zwakke leerlingen; de rest redde zich wel. Dachten we,

voor het personeel. Uit enquêtes blijkt dat docenten de taalvaardigheid van leerlingen beneden de maat vinden en dat ze die graag verbeterd willen zien. Maar liever niet ten koste van hun eigen lessen. Zelf zijn ze wel bereid concreet met taal aan de slag te gaan. Braakman: 'Een groot deel van het team heeft ingetekend op de aangeboden cursussen, maar een deel moest een zetje krijgen. Ik zie ook aan de sectieverslagen dat taal regelmatig op de agenda staat. Mensen zijn er veel meer mee bezig dan voorheen, niet allemaal op dezelfde manier en niet allemaal nog intensief genoeg, maar het leeft zeker. Het project is van ons allemaal.'

LEESPLEZIER

Het DBC werkt nu op advies van het CPS met leesstrategieën en taalgericht vakonderwijs, de resultaten kunnen pas op langere termijn bekeken worden. Om de veranderingen die zijn doorgevoerd vast te houden en van elkaar te leren, ontstond het idee om docenten bij elkaar in de les te laten kijken. Dit stuitte aan-

vankelijk op verzet. Mensen vreesden controle door de directie en consequenties van een mindere les. Braakman: 'Het werd anders geïnterpreteerd dan het bedoeld was. Al met al is het een ingewikkeld proces, omdat het ingrijpt in de kern van wat een docent doet. Het gaat immers niet om de inhoud (welk boek of welk hoofdstuk behandel je?), maar om de aanpak. Sommige docenten vinden dat heel eng.'

Momenteel buigt Braakman zich over de invoering van een leesuur om het leesplezier van leerlingen te vergroten en daarmee het aantal leeskilometers dat zij maken. Uit leerling-enquêtes bleek namelijk dat de kinderen weinig lezen en ook niet gemotiveerd zijn om te lezen. Terwijl dit juist zo belangrijk is voor het verwerven van meer achtergrondkennis en meer leesbegrip. De hele school op hetzelfde moment achter een boek, dat klinkt leuk, maar wanneer? 'We denken voorzichtig aan een wisselend rooster: de eerste week maandag het eerste uur, de tweede week dinsdag het tweede et cetera.'

Tenslotte, eenentwintig leraren in het primair en voortgezet onderwijs volgen nu een hbo-plus/masteropleiding. Jan Tol: 'Het is als een vliegwiel, collega's zien hoe inspirerend het is.' De trainingen van het CPS waren in de basisscholen verplicht voor iedereen. Of aanvullende scholing wel of niet wordt gefaciliteerd, hangt af van het belang van de eigen school. Dat vindt niet iedereen leuk. Tol: 'Voor symposia wordt bijna nooit vrijgegeven, dat is alleen maar lesuitval. En één dag scholing = geen scholing: dat is reizen en eten en dan ben je alweer vergeten wat er gezegd is. Ik heb liever dat personeel uren opspaat en eens in de zoveel tijd echt een opleiding doet.' Wie net 800 uur heeft gedaan voor een master hbo, blijft weer een paar jaar buiten schot. 'Ik zeg altijd: een opleiding is nu goed voor de school, maar let op: de kennis gaat je hele leven mee.'

<<

Over hoe je het personeel op de basisschool kunt motiveren voor scholing, zie pagina 3.

is: van goed naar beter.' Aanpakken was het parool. Voer eerst eens uit wat er gevraagd wordt en kijk wat er gebeurt.

Van der Wielen: 'Dan ga je uit je emotie en kun je vervolgens gerichte vragen stellen. Kijk, als je in het onderwijs werkt, geef je - vanzelfsprekend - ook taal en rekenen; daar gaan de kinderen straks de maatschappij mee in. Vraag is dan niet óf, maar hoe neem je als onderbouwleerkracht taal, letters en woordenschat op een speelse manier mee? We hebben de jaaroverzichten gepakt en gaan woordenschatwoorden aan de thema's hangen waar de leerkrachten soms al decennia mee werkten. Zo creëren we een beredeneerd leeraanbod. Je weet dan dat de woorden die je echt belangrijk vindt, gedekt zijn, dat die leerdoelen gehaald worden. Het gaat er om je bewust te worden van wat je doet als leerkracht en als school.' De resultaten van De Springplank zijn inmiddels verbeterd. Al is de

wereld niet zo maakbaar als Van der Velden en Van der Wielen en vooral het bestuur soms zouden willen. Van der Velden: 'Er zijn soms leerlingen op een basisschool die niet structureel vooruit gaan. Na intensief extra trainen tijdens of buiten school blijkt na toetsing dat die kinderen soms zelfs dán achteruit gaan! Sommige leerlingen verzamelen nu eenmaal niet meer bagage en komen niet verder dan eind groep 7.'

'Als je dat constateert, is het beter om aan hun zelfvertrouwen te werken. Als je blijft pushen en het lukt niet, dan wordt het een drama voor die kinderen. Maar dat moeten we uitleggen aan de kwaliteitscommissie. Ik vind het jammer dat wij moeten bewijzen dat er niet meer inzit, terwijl we er zoveel aan doen.' Scholen lopen soms tegen de Volendamse mentaliteit aan: als je niet zo hard kan fietsen, moet je meer trainen. Maar Jan Smit wordt nooit een Joop Zoetemelk. / MM

<<

'Lezen hoort er echt bij'

'Op school zeggen we geen *bessie* maar *omd*', verschijnt er tussen alle roosterwijzigingen door op de lichtkrant van het Don Bosco College in Volendam. Met schoolbreed taalbeleid probeert men er de taalvaardigheid te verbeteren. Een gesprek over zin en onzin van leesstrategieën, het overtuigen van collega's en de eigenaardigheden van Volendammers. 'Ik denk wel eens, het zijn net allochtonen'.

Tekst Filip Bloem

Binnenkort wordt de leesvaardigheid van alle leerlingen van het Don Bosco College (DBC) voor het tweede jaar getoetst met Diataal. Joke Rodrigues Pereira, lerares Nederlands op het DBC en coördinator van het taalbeleid, hoopt dat de aandacht voor taal- en leesvaardigheid van het afgelopen jaar tot betere resultaten in alle vakken leidt. Uit de laatste toets in mei 2010 bleek dat het DBC slecht scoorde op woordenschat en begrip- pend lezen. Zo'n dertig à veertig procent van de leerlingen zat onder het landelijk gemiddelde, terwijl vijftwintig procent normaal is. Referentiepunt zijn de referentieniveaus taal en rekenen die de commissie-Meijerink heeft vastgesteld. Rodrigues Pereira: 'Ik merk het vaak genoeg, laatst had ik iemand die bij de vraag "Hoe luidt de

havo en vwo werkte het niet in de praktijk. Nu gaan docenten op advies van het CPS zelf lijsten samenstellen. Verder worden leerlingen geacht ABN te spreken en een leesboek bij zich te hebben voor als er even niets te doen is in de klas. Dat hoeft echt geen moeilijke roman te zijn, een boek over paardenfluisteraars mag ook.'

Uit enquêtes bleek dat flink wat docenten het nut van bijvoorbeeld de woordenlijsten en de workshops niet zagen. Hoe gaat u om met die weerstand?

'Ik ben een ongeduldig type, maar ik beseft dat dit een langdurig proces is waarbij veel overleg noodzakelijk is. Onze taalbeleidscommissie komt wekelijks bijeen, er is regelmatig overleg met de secties om te bespreken hoe het loopt en via enquêtes en in

Docent is alerter op moeilijke woorden in de lesstof

titel van dit boek", niet snapte wat er nou gevraagd werd.'

Hoe valt die achterstand te verklaren?

'Veel leerlingen zijn gewend Volendams dialect te spreken. Maar het is ook een mentaliteitskwestie. Volendammers houden van aanpakken, dat vinden ze belangrijker dan een boek lezen of goede cijfers op school, en die instelling zie je terug bij de jeugd. Kinderen halen niet altijd alles uit zichzelf.'

Samen met CPS heeft het DBC een taalbeleidsplan ontwikkeld om de woordenschat en het begrijpend lezen te verbeteren. Onderdeel zijn trainingen over taalgericht vakonderwijs, leesstrategieën, woordenschatdidactiek en vrij lezen. In elke klas hangt nu een poster met leesstrategieën, vragen die leerlingen kunnen gebruiken om een tekst te doorgronden. Rodrigues Pereira: 'Om de woordenschat te verbeteren heb ik een tijdje wekelijks lijsten rondgestuurd met lastige woorden, die docenten in hun lessen konden gebruiken. Omdat die woorden hetzelfde waren voor vmbo,

de wandelgangen peil ik de mening van docenten. Als blijkt dat iets niet werkt, zoals die woordenlijsten, moet je wat anders verzinnen. Maar niets doen is geen optie, daar zijn we het gelukkig allemaal over eens.'

Is leesvaardigheid wel in elk vak even relevant? Leesstrategieën zijn toch vooral zinvol bij 'talige' vakken als Nederlands? 'Nee, dat zie je echt verkeerd. Als een leerling vanwege gebrekkige taalkennis een vraag niet goed begrijpt, zal hij nooit met het goede antwoord komen. Dat geldt ook voor vakken als biologie en wiskunde, daar zijn veel vragen erg 'talig'.'

Jullie zijn nu ruim twee jaar bezig met dit taalbeleid, wat heeft het opgeleverd? 'Uit de Diataal-toetsen moet straks blijken of we op de goede weg zitten. Maar er is al best wat veranderd. Docenten zijn alerter op moeilijke woorden in de lesstof en ze lezen meer samen met de leerlingen. Verder is ABN de norm in de klas en nemen de leerlingen vaker een leesboek mee. Daar ging het toch om, duidelijk maken >>>

Eijeej? = Heb jij?

Ëijlegaor = helemaal

'k è = ik heb

't gait wel = het gaat wel

Allegaor = allemaal

Aors = anders

Bien = been

Dat is van eujr = dat is van haar

Deirom = daarom

Demeuj = zo meteen

Drok = druk

Eej zaa = hij zei

Gaju meuj = ga je mee

Geniens = niet eens

len = een

Jao = ja

Klaor = klaar

Loaf = moe

Maist = meest

Nag = nog

Nai = nee

Skool = school

Strakkies = straks

Twai = twee

Vrom = terug

Allerlaj = allerlei

Allevers = ongeveer

Ammaor = steeds, telkens weer

Altemetteres = af en toe

Aorene = anderen

Arses = hersenen

Auw erreg = kijk uit

Azzewe nauweres = als we nu eens

Bap = opa

An barrels = kapot

Stikkent = kapot

Barstent vol = provol

Bedakke = iets ergs overkomen

Bedroeft mooi = erg mooi

Beròede = er druk mee zijn

Hij sting = hij stond

was van “louter meisjes”. Als je het woord “louter” niet kent, ga je de mist in.’

Wat vindt u van het taalbeleid op het DBC? Bij veel van uw collega's was er behoorlijk wat scepsis.

‘Al met al denk ik dat ze het hier goed hebben aangepakt. In het begin waren de maatregelen te algemeen, maar dat kan haast niet anders. Bij wiskunde hadden we niet veel aan die woordenlijsten, maar er was gelukkig genoeg ruimte om met eigen ideeën te komen. Nu is het taalbeleid beter toegesneden op de diverse vakken.’

Wat is er concreet in uw wiskundelessen veranderd?

‘Het belangrijkste is dat we ons bewust zijn geworden van het probleem. Ik leg moeilijke begrippen beter uit, lees ze voor en schrijf ze op het bord. Bij proefwerken eisen we dat leerlingen in hele zinnen antwoorden, anders gaat er een punt vanaf. En tegen mij spreken ze inderdaad ABN, maar onderling vaak nog niet. Ik vind het wel lastig ze daar consequent op aan te spreken. Als de klas in groepjes sommen maakt en ik hoor dat ze goed bezig zijn, maar wel dialect spreken, ben ik geneigd ze hun gang te laten gaan. Ik ben er uiteindelijk voor de wiskunde. Er zijn gewoon grenzen aan de aandacht die ik als wiskundedocent aan leesvaardigheid kan geven.’

Hoe reageren uw leerlingen op het taaloffensief?

‘Ze kijken er niet meer van op als ik over ABN begin, maar thuis praten ze allemaal plat. Dat krijg je er echt niet uit. Wat die taalproblemen betreft, denk ik wel eens “het zijn net al-luchtonen”. Ik was eens met een stel vwo-leerlingen naar de universiteit en bij een gesprek met een hoogleraar kon één van hen totaal niet uit zijn woorden komen. Best gênant, maar als ik dan zeg dat ze op die manier niet op de universiteit terecht komen, maakt dat nauwelijks indruk. Na hun diploma willen ze bijna allemaal direct aan de slag, dat telt in Volendam meer dan doorleren.’

>> dat lezen er echt bij hoort. Mensen die lezen, schoppen het verder in het leven.’ Uit onderzoek blijkt overigens ook dat docentgedrag essentieel is. Maar het vergt geduld. Resultaten van een traject worden meestal pas na twee of drie jaar zichtbaar.

Heeft u nog stille wensen op het gebied van taalbeleid?

‘Ik ben een groot voorstander van regelmatig vrij lezen, zeg twintig mi-

vaardig lesgeven, bij collega's in de klas gaan kijken om te zien hoe anderen het aanpakken. En verder gaat het erom de dingen die we al bedacht hebben in de praktijk te brengen. Die poster met die leesstrategieën hangt nu in elk klaslokaal, maar in hoeverre die echt gebruikt wordt?’

‘Die poster gebruik ik nooit’, zegt wiskundedocent Henk Heuvelmans stellig. Hij werkt al 36 jaar in het middelbaar onderwijs en kijkt nu hoe

‘Er zijn grenzen aan wat ik bij wiskunde kan doen aan lezen’

nuten lezen met aansluitend verwerkingsopdrachten. Maar daar moeten wel alle vakken tijd voor afstaan, anders valt het niet in te roosteren. Het zou ook mooi zijn als docenten, nu ze allemaal geschoold zijn in taal-

hij het taalbeleid in zijn lessen kan inpassen. ‘Bij een wiskundeopdracht redeneer je vanuit de wiskunde, niet vanuit de tekst. Hoewel, ook bij mijn vak is leesvaardigheid cruciaal. Laatst had ik een opgave waarin sprake

Azzewe nauweres

Azzewe nauweres.....Als we nou eens wat vaker een boek pakken en dialect terugdringen?

Klaas Bond, docent Nederlands op het DBC en auteur van diverse jeugdboeken:

'Kinderen die van jongs af aan veel lezen, zullen Nederlands opzuigen, ook al zijn ze gewend aan dialect. Dat zie ik dagelijks in de klas. We moeten de invloed van dialect ook niet overdrijven. Ik vind het absurd als er binnen school Volendams wordt gesproken, maar aan de andere kant: ABN onder elkaar is ook geen gehoor; dat slaat een gesprek dood. Het is wel belangrijk meer te lezen op school. Dan ga je punten scoren. Als voorzitter van de sectie Nederlands zou ik graag de extra tijd krijgen die bedoeld is voor een schoolbreed leesuur, bijvoorbeeld drie keer per week een half uur, twintig minuten lezen en tien minuten verwerking. Dan mogen ze lezen wat ze willen, meters maken, kilometers. Wij hebben als sectie de deskundigheid voor die verwerkingsopdrachten, van een docent aardrijkskunde of wiskunde moet ik dat maar afwachten.'

Cor Tol (op foto), docent Nederlands op het DBC en initiatiefnemer van het project doorlopende leerlijn taal povo Volendam:

'Jonge Volendammer ouders denken dat ze Nederlands moeten spreken, ook in hun omgeving. Maar de families zijn hecht en bap (opa) spreekt geen Nederlands, dus dan ontstaat er thuis een tussentaaltje dat Nederlands noch Volendams is. En dat is slecht voor de taalontwikkeling. Het is goed een taalrijke omgeving te scheppen en dan beter tweetalig góed, dan ééntalig krakkemikkig. Tuurlijk is er ook een achterstand in woordenschat op Volendam, maar daar kunnen ouders wat aan doen. Ik zeg altijd: haal prentenboeken in huis, benoem wat je doet als je de aardappelen schilt. Steek tijd in je kind, zet die telefoon uit en ga samen knutselen. Maar wij Volendammers zijn materialistisch. We willen het verschrikkelijk goed hebben en het met hetzelfde tempo weer uitgeven. We werken ons te pletter, om onze kinderen mooie dingen te kunnen geven. Maar ik zeg: blijf niet met je klant praten. Je hebt maar twee uur per dag om te genieten van de opvoeding van je kind, doe dat dan.'

Tekst Monique Marreveld

Dick Kwakman, docent Engels op zijn oude school, het DBC, en mentor van een vmbo-klas:

'Ik ben een echte Volendammer, ik ben eerst tegelzetter geweest. Ik stapte na de havo zo het bouwbusje in. Toen ik een stofallergie ontwikkelde, moest ik mijn leven een nieuwe draai geven. Het werd de lerarenopleiding. Ik heb echt Nederlands moeten leren spreken. Ik weet nog goed: bij mijn eerste presentatie op het hbo in het Nederlands - klapte ik dicht. Ik was zo gewend aan dat Volendams. Ik zie nu dat leerlingen zich schamen om Nederlands te spreken, de sociale code is dat het niet mag. In de klas accepteer ik geen Volendams, ABN creëert een gezonde afstand tussen mij en de leerlingen en hun ouders. Het straalt professionaliteit uit en dat vergroot de productiviteit in mijn klas. Op straat spreek ik zelf wel Volendams. Mijn dochtertje voed ik twee- of misschien wel drietalig op.'

Gesprek in de controlekamer

Tekst Monique Marreveld

Directeur Jan Tol (Dollie) zetelt in een kamertje met pastelgroen behang in een labyrinth van gangen in kbs De Spinmolen. Schilderijtjes van oud Volendam en Edam aan de muur, een espresso-apparaat naast kasten vol ordners, op het bureau een snelle pc. Tijdens het gesprek goochelt hij regelmatig tabellen tevoorschijn en schema's met de resultaten van scholen van zijn bestuur, SKOV. Dit is de controlekamer van het Volendamse onderwijsverbeterproject, of in ieder geval van de kwaliteitscommissie die over het project waakt sinds de start in 2007. Jan Tol is de voorzitter (zie kader).

SKOV heeft tien basisscholen en een middelbare school, het Don Bosco College, in Volendam onder haar hoede. De leerlingenpopulatie is homogeen: op de basisschool is 98 procent Volendams, op het Don Bosco zo'n 65 à 70 procent. Allochtonen zijn er nauwelijks 'op het dorp'. Een droompopulatie, zeggen buitenstaanders. SKOV formuleert het op z'n Volendams: binnen vijf jaar willen wij tot de top tien van best presterende Nederlandse schoolbesturen behoren.

DUN IJS

Kloppend hart van die ambitie is het kantoortje van Jan (Dollie) Tol. Als voorzitter van de kwaliteitscommissie van SKOV (zie kader) monitort hij de prestaties van alle scholen. Vinger aan de pols is in Dollies geval minstens een hand: hij zit er bovenop. Hij trekt een ordner uit de kast ter illustratie: 'Kijk, hier zie je de opbrengsten van twee scholen over de afgelopen vijf jaar.' Een staatje met veel rood (onder de inspectienorm voor bepaalde vakken), versus een met veel groen (boven) en geel (op of net onder). Referentiepunt zijn overigens niet alleen de eisen van de inspectie. 'Die vormen dun ijs', vindt Dollie. 'Wat mensen soms vergeten, is dat

Kwaliteitscommissie
*In Volendam is geen vrije schoolkeuze. Monopolist SKOV heeft een verdeelcommissie en de garantie aan ouders dat alle scholen even goed zijn. Toen het inspectietoezicht in 2007 van directie naar bestuur verschoof, besloot SKOV de resultaten tegen het licht te houden. Jan (Dollie) Tol, directeur van SKOV-school De Spinnmolen en tevens gediplomeerd bedrijfseconoom (HEAO-BE), werd daarvoor gevraagd (met een aantal anderen).
 Wat bleek bij analyse van de data de verschillen tussen scholen waren enorm (al functioneerden alle scholen wel voldoende volgens de inspectienormen, benadrukt Dollie nog even). Maar voldoende is niet goed genoeg, vond het SKOV en bovendien zouden de verschillen – mits openbaar – tot protesterende ouders kunnen leiden vanwege de gedwongen winkelnering.
 SKOV dat uit vrijwilligers bestaat en een klein stafbureau heeft voor de dagelijkse gang van zaken (ruim 2 fte), schakelde externe deskundigen in en alle directeuren doorliepen een managementtraject. De meeste hebben (nog steeds) geen schoolleidersopleiding en hoeven dat ook niet meer te doen. Hun gemiddelde leeftijd is hoog, 57.4 jaar. In plaats daarvan hebben zes adjuncten en vijf leerkrachten de ESAN-schoolleidersopleiding gedaan of zijn daar nog mee bezig.
 Er werd een kwaliteitscommissie geïnstalleerd die de resultaten moest helpen verbeteren van slechter presterende scholen en de goed presterende scholen nog beter moest maken. In de commissie zitten vertegenwoordigers van bestuur, personeel en ouders. De kwaliteitscommissie adviseerde het bestuur externe deskundigheid van CPS en de schoolbegeleidingsdienst in te schakelen bij het verbeteren van de opbrengsten. / MM*

de inspectienormen een ondergrens aangeven. Het minimumpeil dat een school moet halen. Maar dat is nog geen goed onderwijs. Hier binnen de SKOV-scholen hanteren we strengere normen.'

Dollie: 'De kwaliteitscommissie is begonnen met zaken aan te zwengelen waar de meeste scholen mee zaten: woordenschat. In groep 3 en 4 bleek de woordenschat van de kinderen op Volendam minder dan het landelijk gemiddelde. Dat heeft te maken met het dialect en met de gewoonten van de Volendamse ouders. Nog steeds zijn velen niet gewend dingen te benoemen zoals ze zijn. Een hond heet hier een woef voor kleuters en een vogeltje is een pietje, wat voor vogel het ook is. Dat levert een taalachterstand op die je bijna niet meer kunt inhalen, maar waar je evengoed heel hard aan moet werken. De eerste twee/drie jaar van het basisonderwijs zou één grote woordenschatshow moeten zijn. Daar werken we hard aan.'

TRENDANALYSES

Om goed te kunnen monitoren zijn de informatiestromen grondig gekanaliseerd. Dollie is niet afhankelijk

van wat de verschillende directeuren hem aanleveren, maar kan zelf bij alle cijfers. Dollie: 'Ik kan inloggen met de accounts van de verschillende scholen op de Cito-portal en zo de resultaten van de entree- en de eindtoetsen binnenhalen en ze onderling vergelijken en/of met die van dezelfde school over verschillende jaren. Zo ontstaat er een ontwikkellijn en kun je trends ontdekken.'

Niet alleen of een school het beter of slechter gaat doen, maar ook hoe een school dat doet. Dollie gaat diep, in de controlekamer.

'We hebben de tussentijdse resultaten op toetsen erbij gepakt, op basis van het leerlingvolgsysteem. Daaruit bleek dat sommige scholen oefenden op inhoud of vorm van de Cito-eindtoets.' De tussentijdse resultaten weken opvallend af van de entree- en eindtoets. 'Ook controleerden we toetsafnames in de klas en zo constateerden we dat sommige leerkrachten een toets heel creatief afnamen of wel eens stillegden, zo van: "Hebben jullie de vraag niet begrepen? Ik zal het effe uitleggen." Dat is natuurlijk niet de bedoeling bij een toets begrijpend lezen..... We hebben nu bestuursbrede >>

>> afspraken voor toetsafnames: waar, wanneer, hoe.'

Bleken de cijfers in 2007 reden voor actie, beter nog is het preventief te werk te gaan.

Dollie: 'Vaak zie je het aankomen.

Wanneer 69 procent van de leerlingen in groep 6 voldoende scoort op begrip- pend lezen, dan weet je dat je in groep 7 onder de norm zit als je niks doet.

Groep 7 scoort namelijk bijna altijd

twee à drie procent lager dan groep 6, op elke school. Doe je niks, dan heb je dus op termijn een probleem met de inspectie.'

MOREEL BEROEP

Uit trendanalyses valt ook het een en ander af te leiden over het functioneren van leerkrachten. Dollie: 'We zagen bijvoorbeeld uitval van een aantal leerlingen ontstaan bij steeds

dezelfde leerkracht in een van onze groepen, terwijl dezelfde kinderen in voorgaande en daaropvolgende groepen geen problemen hadden. Dan ga je je afvragen: hoe is het geregeld in die groep 5? Kwestie van klassenmanagement waarschijnlijk.' De cijfers en hun analyse belandden in dit soort gevallen bij het bestuur en dat besloot in te grijpen: enkele leerkrachten op twee scholen zijn in de loop van het project

Onzekerheid op de bouwplaats

De cultuur op basisschool Het Kofschip is professioneel. Leerkrachten weten van elkaar wat ze doen en houden elkaar scherp. Maar is dat genoeg om de ambities van het bestuur waar te maken?

Basisschool Het Kofschip staat tegen een nieuwbouwwijk aangeplakt, met de rug naar de polder en de IJsselmeerdijk daarachter waar ook gebouwd wordt. Directeur Carla Steijn kijkt uit op een bouwkeet en hijskranen. Dit jaar is er voor het eerst een groep 8, tijd om te oogsten wat Steijn de afgelopen jaren heeft gezaaid en verzorgd.

Het team is jong en doordeesemd van haar visie en haar idealen: samenwerkend leren, zelfstandig werken, verschillende instructiegroepen in elke klas en een professionele cultuur. Er is een cyclus van functionerings- en beoordelingsgesprekken, de intern begeleider en Steijn doen klassebezoeken, collega's kijken bij elkaar in de klas, houden een portfolio bij en stellen zichzelf elk jaar actiedoelen die ze in planningsgesprekken met de directie bespreken. Het onderwijs vaart er wel bij. Het Kofschip is een van de beter preste-

rende scholen binnen SKOV, maar heeft zich nog niet definitief kunnen bewijzen omdat er nog geen groep 8 was.

De school opent elke ochtend om kwart over acht; de leerlingen kunnen naar de klas, de leerkrachten drinken koffie met elkaar in een onderbouw- en een bovenbouwgroep op de gang. Ouders zijn welkom. Steijn zit afwisselend bij de ene en bij de andere groep. 'Bij ons staan de deuren open, mijn team weet niet beter. Mensen weten van elkaar wat ze doen, dat vind ik belangrijk.' Steeds bij jezelf nagaan of je het goed doet en dat afkaarten met collega's: voor Steijn is het vanzelfsprekend. (In)formeel overleggen en het vastleggen van processen maken deel uit van haar routine. Op Het Kofschip is er bijvoorbeeld niet alleen een pestprotocol, maar ook een incidentendossier. 'Wordt een kind gepest, dan leggen we dat

van groep of van school gewisseld en/of hebben coaching gekregen. 'Het was een flinke schop tegen de knikkerzak.' Dollie is er niet populairder op geworden. Hij voorziet het bestuur immers van munitie om directeuren scherp te houden. En dat vindt niet iedereen leuk. 'Maar mijn cijfers zijn nooit een verwijt, altijd een signaal. Ik maak gewoon iets inzichtelijk voor directeuren op een manier waaraan ze nooit eerder

hebben gedacht. Het bevordert een bepaald bewustzijn, maar de directie moet actie ondernemen. Een directeur moet resultaatgericht denken. Doet hij dat niet, dan krijgt hij de rekening gepresenteerd.'

Als directeur van De Spinmolen weet hij ook hoe lastig dat soms kan zijn. Want een directeur kan problemen signaleren bij een leerkracht, maar niet oplossen. De leerkracht moet

het doen. En wat, als die er geen zin in heeft om te veranderen? Ik heb mensen van 52 jaar gehad die zeiden: moet ik nou ook nog bijscholen? Op hen doe ik een moreel beroep. Dan zeg ik: Je moet nog vijftien jaar, eenderde van je carrière! Wou jij nou stoppen? Dat moet je jezelf dan zwaar aanrekenen. En als ze echt niet willen, zal dat consequenties hebben.' Populair zijn is niet zijn ding. <<

vast: wat is er gebeurd, wie was er bij betrokken? We waarschuwen, we praten met de klas, en nemen contact op met de ouders van betrokkenen als dat niet helpt. Het vastleggen van zo'n proces dient vooral om onszelf scherp te houden. Zo kunnen we later vaststellen of wij eventueel fouten hebben gemaakt. Dat is iets heel anders dan het probleem bij zo'n kind te leggen.' Niet alleen het resultaat telt, kortom, maar ook en vooral de manier waarop je tot een resultaat komt. En dat brengt het gesprek automatisch op de afrekenul-

tuur van de kwaliteitscommissie. 'Toetsen is prachtig, maar ik pleit wel voor de menselijke maat', zegt Steijn. 'Bij ons op school zijn elf zwangere leerkrachten geweest in zes jaar en de twaalfde staat op punt van bevallen. Dat is ingewikkeld, je onderwijs is niet altijd maakbaar. Bovendien hebben leerkrachten een bestuursaanstelling en ik heb een groeischool. Dat betekent dat als er elders mensen uitgaan, mijn keuze beperkt is. Ik moet maar afwachten wat ik binnenkrijg: kan iemand zich vinden in onze visie en manier van werken?' / **MM** <<

Portfolio

Voorin het portfolio van Marjan Mol, leerkracht groep 4 van Het Kofschip, zit haar loopbaanplanner uit 2004, met sterke en ontwikkelpunten. 'Dat was best heftig, ik kwam net van de opleiding. Er kwam al zoveel op me af en dan moest ik ook nog kritisch naar mezelf kijken.' Wat verderop in de map zitten zelfevaluatielijsten die ze op de computer invulde. Eyeopeners, zeker wel. 'Het kost tijd, maar het maakt je wel wakker. Je bent bewuster met onderwijs bezig.' De map bevat alle trainingen en cursussen die ze volgde. 'Ik wil niet vastroesten, me blijven ontwikkelen.' En er zitten verslagen in van collegiale consultaties, lessen die ze bij collega's zag en verslagen over haar lessen. 'Een collega zei bijvoorbeeld: Vraag je wel eens wat de leerlingen van de les vinden en van jou? Daar had ik nooit aan gedacht, maar dat doe ik sindsdien regelmatig. Laatst zeiden de kinderen dat ze de uitleg bij Onderste boven van lezen te lang en te saai vonden. Goede feedback. Maar bovendien voelen ze zich serieus genomen en zijn ze meer betrokken bij de lessen. Zo leren ze beter.' Het kan ook in kleinere dingen zitten. Bij een collega kleurden groep 2-kinderen met dunnere potloden waardoor hun pen-greep fijner werd. Mol besloot ook zo'n potje potloden neer te zetten. Ze vindt een portfolio 'vanzelfsprekend. Handig ook als ik nog eens solliciteer, alles is aantoonbaar.' / **MM**

Woordenschat is op Volendamse St. Nicolaasschool speerpunt

Aaierenkoeken versus eierkoeken

Een kleuter die van huis uit een andere taal spreekt, of die thuistaal nu Turks of Volendams is, heeft een kleinere woordenschat in het Nederlands. En dat heeft consequenties voor begrijpend lezen, lees: voor de hele schoolcarrière. Daarom heeft de Volendamse Sint Nicolaasschool van woordenschat een speerpunt gemaakt.

Tekst Astrid van de Weyenberg

Juf Wilma zet een cakeblikje op de tafel, uit de poppenhoek. Brian, Mike, Ilona, Francis en Anna kijken er vol verwachting naar. De oudste kleuters zijn uitgekozen om aan tafel in de 'kleine kring' te komen zitten. 'Wat is dit', vraagt juf Wilma. 'Een bakkie', weten ze meteen. 'Goed zo, een bakje', zegt de juf. 'Een skaaltje', vult de ander aan. 'Een schaal-tje', zegt de juf. 'Wat kun je er mee doen?' 'Een taart in bakken', zegt Brian. 'Wat voor een taart?' 'Van chocola.' 'Hoe maak je een taart?' 'Met poeier.' 'Ja, met meel', zegt de juf. 'En met roze poeier. Dat hadden we ook eerst in de hal, toen met die aaierenkoeken.' 'Ja, toen aten we eierkoeken', zegt de juf. Er ontspint zich een uitgebreid gesprek over taart en cake en koek, over roeren en mixen met de 'mixter'.

Wilma Smit, leerkracht van groep 1/2 op de Sint Nicolaasschool in Volendam, is zich de hele dag bewust van taal. Taal is sinds ruim een jaar een speerpunt op de Sint Nicolaasschool. Want hoewel je 'op Volledam', zoals de Volendammers zeggen, weinig allochtonen tegenkomt, is Nederlands er voor veel kinderen een tweede taal. Ze komen

op school met een beperkte woordenschat in het Nederlands. Lastig als je het eendje in de sloot alleen onder de naam kippetje of puuletje kent. Maar niet alleen de woorden zijn vaak anders, letters worden ingeslikt (de h verdwijnt), voltooid deelwoorden gebruiken ze niet en de sch wordt sk. En door hypercorrectie wordt skivakantie dan schievakantie en skeelers schielers.

TAALAAANPAK

Tijd voor een intensieve taalaanpak, want een goede woordenschat is van groot belang voor de rest van de schoolcarrière. Daar zijn alle leerkrachten het over eens. Wilma Smit is samen met Edith Eeltink, leerkracht van groep 8, de trekker van het project. Ze vertaalden de woordenschataanpak van Marianne Verhallen naar hun eigen schoolpraktijk en breiden die uit op advies van het CPS. Kort gezegd komt het er op neer dat een leerkracht zo veel mogelijk woorden aanbiedt, niet

alleen tijdens de taallessen, en daarmee de weg vrijmaakt voor de kinderen om de hele dag binnen en buiten school extra woorden op te pikken. Door de aan te leren woorden slim te selecteren, wordt de incidentele verwerving versterkt. Er treedt een zwaan-kleef-aan-effect op. Eeltink: 'We hebben inmiddels wel

spreek ik tegen ouders, en op ouderavonden, zo min mogelijk Volendams. Dat leg ik wel zorgvuldig uit. Het ligt gevoelig. Ik wil hen niet het idee geven dat het Volendams niet goed genoeg is.' Kinderen die veel televisie kijken en aan wie de ouders veel voorlezen beheersen het Nederlands beter.

'Ook tegen ouders spreek ik zo min mogelijk Volendams'

veel materiaal, maar we blijven met elkaar zoeken naar de meest zinnige woorden. En naar oefeningen die de kinderen betrokken houden. Als leerkrachten moeten we het ons ook nog meer eigen maken. De theorie is duidelijk, nu nog de vertaalslag.' Ze werken er hard aan. Nederlands was altijd al de voertaal op school, maar tegenwoordig letten ze er nog beter op. Smit: 'Om het belang van het Nederlands te benadrukken,

Voorlezen promoten de leerkrachten nadrukkelijk op ouderavonden. Dat begint al op de informatiebijeenkomst voor de ouders van driejarigen. In de klas is er veel tijd voor voorlezen. Maar kinderen leren ook heel bewust nieuwe woorden, met de woordenschatkist. Iedere week gaan er tien nieuwe woorden in een trommel. Smit bespreekt er elke dag twee in de kring. 'Vorige week kwam de brandweer op school. Dan >>

Opinie

Referentieniveaus: een wereld te winnen

"Voor 'zwarte' scholen wordt het halen van de referentieniveaus taal en rekenen onbegonnen werk." Jaap Roeleveld en Guuske Ledoux doen met die stelling wel een boude uitspraak en zetten daarmee een grote groep leerlingen in de hoek (Didaktief, oktober 2010). Wat zij in hun artikel niet noemen, is dat de cijfers die ze gebruiken om hun bewering te staven, dateren uit schooljaar 2004-2005 (PRIMA-Cohortonderzoek). Om de referentieniveaus te halen moet een school er zeer doelgericht aan werken. En dat konden de leerkrachten van zwarte scholen noch van witte scholen, omdat die referentieniveaus toen nog niet helder waren geformuleerd. Het past dan niet zo stellig te beweren dat deze scholen tekortschoten. Roeleveld en Ledoux geven met het artikel 'Ali haalt de norm niet' een verkeerd signaal af. Ze sterken leer-

krachten in de lage verwachtingen die ze kunnen hebben van allochtone leerlingen. En helaas zijn leerkrachten dan eerder geneigd het bijltje erbij neer te gooien als het niet meteen lukt. 'Zie je wel, Ali kan het niet (en dat zeggen echte onderzoekers ook)'. Terwijl we weten dat op scholen waar leerkrachten hoge verwachtingen hebben, ze eerder geneigd zijn wegen te zoeken om de resultaten van leerlingen te verbeteren. Schoolbreed. En dat lukt ze dan ook. In het onderzoek gaat men in op de cognitieve toetsen rekenen, begrijpend lezen en taal. Cijfers uit taalverbetertrajecten van het CPS over de laatste drie jaar illustreren het effect van het stellen van hoge realistische doelen: scholen (ook 'zwarte') die hoge verwachtingen hebben van hun leerlingen en opbrengstgericht werken, halen die referentieniveaus wel

degelijk. Er is dus geen enkele reden de ambities van een hele groep leerkrachten bij voorbaat als onhaalbaar te bestempelen.

Uitlatingen als die van Roeleveld en Ledoux werken eerder averechts. Ze halen de energie uit de trajecten die scholen aangaan om de referentieniveaus te halen. Laten we met z'n allen kijken naar wat haalbaar is en dat is veel. Als leerkrachten zich ondersteund voelen door elkaar en door de schoolleiding, en de schoolleiding door het bestuur, dan is er een wereld te winnen. Maar dat moeten we wel willen. <<

Voor het artikel Ali haalt de norm niet en uitleg over de referentieniveaus, zie www.didaktief.nl.

Els Loman is projectleider referentieniveaus bij CPS Onderwijsontwikkeling en Advies.

>> komen woorden als helm, uniform en spuit aan bod. Een andere keer zijn het woorden die in de methode voorkomen. De woorden zitten vier weken in de bak en komen regelmatig terug. De leerkrachten houden in de computer bij welke woorden de kinderen geleerd hebben. Zodat alle leerkrachten van elkaar weten welke woorden de leerlingen horen te kennen.'

Veel materiaal hebben de leerkrachten zelf gemaakt of aangepast aan hun eigen wensen. Ze zijn steeds weer op zoek naar speelse manieren om woorden aan te bieden. Met plaatjes, boekjes en spelletjes. Woordvelden en woordwebben zijn populair van groep 1 tot en met groep 8. Wilma heeft een woordveld hangen met allemaal woorden met een i. In het Nederlands zijn dat er veel minder dan in het Volendams: beer is geen bir; hengel is geen ingel en denken is geen dinke.

WOORDWEB

Een woordweb hangt ook op verschillende muren in groep 8. Edith Eeltink werkt er graag mee. Ze groepeerd niet alleen webben die met dezelfde inhoud te maken hebben, maar ook woorden op vorm. Op het whiteboard heeft ze net een aantal woorden opgeschreven, naar aanleiding van de les natuurkunde. Van zonnecollector kwamen de leerlingen op collectant, collecte, collectie.

De les natuurkunde gaat dit keer over duurzaamheid. Wat is duurzaam, vraagt ze. Goed voor het milieu, weten haar leerlingen. 'Maar het hoeft niet duur te zijn', merkt een leerling op. 'Want als je tweedehands spullen gebruikt,

is dat minder duur.' Van tweedehands komt de klas op recyclen, op hergebruiken. En dat is voor Eeltink reden om aandacht te vragen voor het voorvoegsel 'her'. Wat betekent dat ook al weer? In welke woorden komen we dat nog meer tegen? Ze schrijft ze meteen op. Eeltink: 'Eerst bereidde ik het thuis voor en dan presenteerde ik de woorden op het digibord. Maar dat werkt niet in een drukke groep. Ze moeten zelf meedoen, zelf wat kunnen roepen. Nu schrijf ik op het bord wat zij noemen.'

Elders in de klas zijn de woorden natie, nationaal, nationalisme, nazi, internationaal te lezen. Achterin hangt de Nederlandse democratie uitgelegd met woorden als parlement, regering, Eerste Kamer, minister-president. Alle woorden blijven een hele poos zichtbaar in de klas. Moeilijke woorden schrijven de leerlingen op in het moeilijkewoordschrift en die leren ze voor een toets.

'Vroeger besteedde ik in de zaakvakken ook aandacht aan moeilijke woorden, maar minder structureel. Toen ging het alleen om de betekenis, nu meer om de denkpatronen en het clusteren van woorden. Dat betekent dat ik op zondagavond mijn lessen doorneem met aandacht voor de moeilijke woorden die ik aan de orde ga stellen.'

De leerkrachten van de Sint Nicolaasschool zijn nog zoekende naar de juiste invulling, maar ze zijn erg enthousiast. CPS begeleidt hen sinds vorig schooljaar, maar op deze manier zijn ze nog geen jaar bezig. Toch merken ze nu al dat de leerlingen beter scoren op woordenschattoetsen.

Didaktief

OPINIE EN ONDERZOEK VOOR DE SCHOOLPRAKTIJK

Deze special over het traject doorlopende leerlijn begrijpend lezen in Volendam is gemaakt door de redactie van Didaktief. Een financiële bijdrage is geleverd door CPS Onderwijsontwikkeling en Advies.

Coördinatie: Els Loman en Monique Marreveld
Auteurs: Filip Bloem, Monique Marreveld en Astrid van de Weijenberg
Eindredactie: Monique Marreveld
Foto's: Joost Bataille, www.zuurkoolmetworst.nl
Vormgeving: Fizz NMS

De special is verschenen in Didaktief, april 2011, en is verkrijgbaar bij de redactie van Didaktief, redactie@didaktief.nl.

Voor meer informatie over specials kunt u zich wenden tot de redactie van Didaktief, Molukkenstraat 200, 1098 TW Amsterdam, tel. 020 – 59 000 99, fax 020 – 59 000 98, www.didaktief.nl.

De redactie dankt de volgende sponsor: CPS Onderwijsontwikkeling en advies Postbus 1592 3800 BN Amersfoort www.cps.nl

CPS

Onderwijsontwikkeling en advies

Wilt u meer weten, neem dan contact op met Janneke Oosterman, managing consultant, tel. [033] 453 43 43, j.oosterman@cps.nl of kijk op www.cps.nl/referentieniveaus.

<<